

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія технічного обслуговування авіаційної техніки

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни
«Газотурбінний двигун»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів

за темою №2 - Вхідні пристрої

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2021 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.2021 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 22.09.2021 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки, протокол від 30.08.2021р. № 1

Розробники:

1. Викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Царенко Андрій Олександрович

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри технологій аеропортів Національного авіаційного університету, д.т.н., професор Тамаргазін О.А.
2. Викладач циклової комісії аеронавігації КЛК ХНУВС, к.т.н., с.н.с. Тягній В.Г.

План лекції

1. Призначення і вимоги до входних пристроїв.

Рекомендована література:

Основна:

1. Кеба І.В. Конструкція і льотна експлуатація авіаційного двигуна ГТД 350. Москва: Транспорт, 1987. 224 с.
2. Нікітін Є.І. Турбовальний двигун ГТД-350. Москва: ДОСААФ СРСР, 1978. 192 с.

Додаткова:

3. Авіаційний газотурбінний двигун ГТД-350: Технічний опис. Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego «PZL-Rzeszów», 1977. 230 с.
4. Інструкція з експлуатації і технічного обслуговування двигуна ГТД-350. Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego «PZL-Rzeszów», 1977р.
5. Регламент технічного обслуговування вертольоту Мі-2 ч.1. Москва: ДержНДІ ЦА, 2007. 200 с.
6. Царенко А.О. Вертолiт Мі-2. Блок 3 Газотурбiнний двигун. (Категорiя В1.3): Конспект лекцiй. Кременчук: КЛК НАУ, 2015. 227 с.

Текст лекції

1. Призначення і вимоги до входних пристроїв.

Вхідні пристрої, призначені для підведення до двигуна потрібного кількості повітря та підвищення його тиску, можуть бути або складовою частиною двигуна, або частиною конструкції повітряного судна.

Вхідні пристрої повинні забезпечувати:

- Можливо більші значення коефіцієнта збереження повного тиску;
- Мале зовнішній опір;
- Достатню рівномірність потоку на вході в компресор;
- Стійку й надійну роботу двигуна на всіх режимах польоту і роботи двигунів.

Підвищення тиску відбувається частково у входному пристрої і частково в компресорі.

Принцип дії повітрязабірника полягає в наступному. Літак переміщається щодо повітряного потоку зі швидкістю V , значить і потік переміщається щодо двигуна з цією ж швидкістю. Якщо потік гальмувати, кінетична енергія його буде зменшуватися, що супроводжуватиметься підвищенням тиску і

температури повітря.

Збільшення швидкостей польоту літаків призвело до підвищення ролі вхідних пристроїв. При дозвукових швидкостях польоту стиснення повітря в двигуні здійснювалося в основному компресором, а підвищення тиску від швидкісного напору було невелике. Головними завданнями вхідних пристроїв в цьому випадку були подача повітря до двигуна з малими втратами і одержання на вході в компресор рівномірних полів і швидкостей, необхідних для забезпечення його стійкої роботи.

З переходом на надзвукові швидкості польоту стало можливим значне підвищення тиску повітря у вхідному пристрої за рахунок використання швидкісного напору. Але разом з цим газодинамічні процеси у вхідних пристроях істотно ускладнилися і стали більш значно впливати на тягу і економічність силової установки і, що особливо важливо, на її стійку роботу.

Вплив на неї числа M польоту дуже велике і при збільшенні швидкості польоту роль повітрозабірника в загальному стисканні повітря сильно зростає: при M польоту більше 4 ступінь стиснення настільки велика, що ефективна робота двигуна може бути досягнута без стиснення повітря в компресорі.

Ефективність гальмування повітря у вхідному пристрої визначається втратами тиску повітря при гальмуванні потоку і втратами, зумовленими тертям повітря об стінки вхідного пристрою і каналів, що підводять повітря до двигуна.

Через гідравлічних втрат у вхідному пристрої тиск перед компресором менше повного тиску в набігає потоці. Газодинамічне досконалість вхідного пристрою характеризується не величиною втрат, а коефіцієнтом збереження повного тиску. Чим більше втрати, тим менше величина цього коефіцієнта.

Коефіцієнт збереження повного тиску оцінює газодинамічні втрати в процесі гальмування повітряного потоку. Він являє собою відношення повного тиску за вхідним пристроєм (на вході в двигун) до повному тиску повітря в набігає потоці, тобто $\eta_{\text{ВХ}} = p^*_{\text{В}} / p^*_{\text{Н}}$

Чим вище коефіцієнт збереження повного тиску, тим більше при заданому режимі польоту ступінь підвищення тиску повітря у вхідному пристрої.

В даний час отримані вельми високі коефіцієнти збереження повного тиску 0,97-0,98.

Зменшення коефіцієнта збереження повного тиску призводить до зменшення тиску на вході в компресор, зниженню тяги, зменшенню витрати повітря, а також до збільшення питомої витрати палива і маси силової

установки. Так, зниження тиску на вході в компресор при $M = 2,5$ на 30% призводить до зменшення тяги двигуна на 45% і до збільшення питомої витрати палива на 15%. Тому одним з найважливіших вимог, пред'являємих до вхідних пристроїв, є забезпечення підведення повітря з можливо великим значенням коефіцієнта збереження повного тиску.

Коефіцієнт лобового опору вхідного пристрою, подібно коефіцієнту лобового опору, він розглядався в аеродинаміці, визначається по формулі

$$c = X / q * F,$$

де X - сумарне зовнішнє опір вхідного пристрою;

q - швидкісний напір ($q = V^2 / 2$);

F - площа міделя повітрозабірника.

Сумарне зовнішнє опір вхідного пристрою складається з опору обичайки, додаткового опору і опору коштів перепуску повітря. На надзвукових швидкостях польоту і при нерозрахованих режимах роботи повітрозабірника воно може становити 20-30% від внутрішньої тяги двигуна, що і робить вкрай важливим прийняття всіх можливих заходів для його зниження.

Коефіцієнт витрати характеризують продуктивність вхідного пристрою і визначається як відношення дійсного витрати повітря через повітрозабірник до максимально можливого при кожному заданому числі M польоту:

$$\varphi_{вх} = G_{в} / G_{в\max}$$

Збільшення коефіцієнта витрати знижує додатковий опір і в ряді випадків сприяє підвищенню ефективної тяги двигуна.

Умовою спільної роботи повітрозабірника і двигуна є узгодження їх витрат повітря.

Забезпечення стійкої роботи вхідного пристрою є найважливішою вимогою, оскільки пов'язано з умовами надійності роботи силової установки та безпеки польотів.

Пульсації і нерівномірність потоку на виході з повітрозабірника оцінюються за тими ж параметрами, що і на вході в компресор. Джерелами пульсації є турбулентність повітря, нестійкість прикордонного шару, особливо в місцях його взаємодії зі стрибками ущільнення, наявність конструктивних і технологічних уступів в проточній частині і, нарешті, нестійкість течії в самому повітрозабірнику на деяких режимах його роботи. На рівномірність і стаціонарність течії в повітрозабірнику значний вплив мають обурення від поблизу розташованих елементів літального апарату. Рівень нерівномірності поля швидкостей і пульсаційні характеристики (амплітуда і частота пульсацій)

поток на виході з повітрозбірників спеціально нормуються і не повинні перевищувати допустимих значень за умовами стійкої роботи двигуна.

Пильної уваги потребують питання розміщення повітрозбірника на літальному апараті. Це пояснюється тим, що повітрозбірник інтерферує з планером літального апарату і робить вплив на його аеродинамічна якість і підйомну силу, які при правильній компоновці можуть навіть збільшуватися на певних режимах польоту. Навпаки, невдала компоновка повітрозбірника може привести до погіршення аеродинамічних характеристик літального апарату.

З іншого боку, повітряний потік, обурений елементами літального апарату, може мати значну нерівномірність перед входом в повітрозбірник, особливо при еволюціях. В цьому випадку вибір місця розташування повітрозбірника повинен забезпечувати його ефективну роботу в широкому діапазоні кутів атаки і ковзання, значно змінюються в умовах польоту. Утворені при обтіканні поверхонь літального апарату прикордонні шари і вихрові структури не повинні потрапляти всередину повітрозбірника і чинити негативний вплив на його внутрішній процес.